

Postimees. 18.12. 2021

Tänavalapsed ehtasid enesele kirikusse kodu ja kindluse

<https://www.postimees.ee/7411495/fotod-tanavalapsed-ehitasid-enele-kirikusse-kodu-ja-kindluse>

Karel Reisenbuk, ajakirjanik

Peeteli kirik 1997. aastal. Foto: Erakogu

- Juhuslik kohtumine Kopli liinidel muutis sadade laste elu
- Toit oli tee pelglike laste südamesse
- 24 aasta jooksul on Peeteli kirikust toetust saanud üle 250 lapse

Peeteli sotsiaalkeskuse direktor Mati Sinisaar osutab Pelgulinna eramajade varjus kõrguvalle kirikuhoonele ja alles siis lubab ajakirjaniku mainitud majja, kust on abi saanud sajad lapsed. «Näe, siin ukse kõrval on nupp, mida me lastele esimese asjana näitame. Sellega saab ukse iga kell seestpoolt lahti teha ja ära minna, kui siin ei meeldi. Ei ole vaja aknast minna või midagi lõhkuma hakata,» sõnab ta.

Üksteise järel avab Sinisaar uksi läbi korralikult remonditud tubade. «Siin peaks olema kiriku orelirõdu, aga me ehitasime siia lastele hoopis toad.» Orel ise on seetõttu asetatud altari kõrvale. Sinisaar näitab 20 aastat tagasi remonditud ruume, mis näevad välja kui uhiuued – duširuumides pole selle aja jooksul vahetatud ühtegi kahhelplaati ega segistit, sauna lavalauad on heledad, nagu poleks seal kunagi sauna tehtud. Aga tehakse, need on kasutuses iga päev. «Mitte keegi pole siin midagi lõhkunud, kõik hoiavad puhtust ja korda,» kiidab Sinisaar lapsi, kes neis ruumides on seljatanud oma elu suurimad mured ja hirmud.

Aga nii pole elu seal alati olnud. Veel 24 aastat tagasi vohas seintel hallitus, põrandal loksus vesi ning keegi ei osanud uneski näha, et ühel päeval täidavad suuri kirikuruume hommikust õhtuni laste naer ja kilked. Kuid kilked ja naer selles majas on saanud sündida läbi suure valu ning väga traagiliste elulugude.

Sooja andis elektripliit

Kopli liinid aastal 1998. Elutingimused olid majades enam kui õõvastavad. Foto: Erakogu

Poolpime kurikuulsa mainega Kopli poolsaar. Lagunenud puitmajade akendest virvendavad üksikud valgusallikad. On 1997. aasta märtsikuu öö ning umbes kella kahe paiku seisatab Kopli liinide läheduses roheline Lada. Autos on inimesed Peeteli kirikust, kes silmavad ühel tänavanurgal üheksapealist lastekampa, nooremad neist seitsme-kaheksa-aastased. Kasimata ja määrdunud riietega, juuksed pikaks kasvanud. Vett ja seepi polnud nähtud ilmselt nädalaid, kui mitte kuid.

Kui auto seisma jääb, pistab seltskond punuma. Ainsana jääb öiseid külalisi altkulmu põrnitsema Nikolai*, kes uurib tundmatutelt kurjalt, et mida nood siit õieti tahavad. «Nad küsisid Nikolailt ainult ühe küsimuse: kas te süüa tahate,» meenutab Peeteli kiriku sotsiaalkeskuse direktor Mati Sinisaar ööd, mis muutis kõike.

Veel samal ööl sõideti Pärnu maanteel asuvasse Westmanni ärisse ning toodi sealt kaks kotitait toidukraami. Tühi kõht meelitas lõpuks ka varem jooksu pannud lapsed majadest välja ning söök kadus meeletu kiirusega vesti vahele.

Näinud, kui tühjad laste kõhud tegelikult on, tehti toidupoes samal ööl veel teinegi ring. Vastu hommikut Koplast tagasi sõites oli kirikurahvas kindel, et tagasi nad sinna enam ei lähe ning et see jääb juhuslikuks kohtumiseks, juhuslikuks heateoks. Kuid juba järgmisel õhtul ei andnud muretsev süda rahu ning otsustati lastele veel üks toiduring teha.

Toit oli tee pelglike laste südamesse. Üsna pea saadi aru, et lapsed, kellega esimesel ööl kohtuti, elasid omalaadse kommuunina, kelle liider oligi seesama 15-aastane Nikolai, kes julges ainsana esimesel ööl paigale jääda. Ju pidas ta seda oma kohuseks. Kuid laste tegelik olukord oli hull ja oli raske uskuda, et Eestis selline asi üldse võimalik on. Koos kerjati, varastati süüa ja nuusutati liimigi, kuid see kõik oli nende viis selles maailmas ellu jääda. Kui siiski kõhutäitega lõpuks laste usaldus võideti ning koguduse liikmed nn liinilaste elupaikadesse lubati, oli pilt rohkem kui masendav.

Just sellises majas elasid 1998. aastal Kopli liinidel mitmed kirikust abi saanud lapsed. Foto: Erakogu

Lapsed elasid majades, kuhu sisenedes tahtnuks sealt esiti selg ees tagasi välja minna. Kui esimese korruse käimlad – või toad, mida sellena kasutati – täis said,

koliti korrus ülespoole või teise tuppa. Elektrit majades polnud, kuid mõned ettevõtlikumad liinide elanikud olid siiski aeg-ajalt tänavavalgustusposti otsast kaabli endale tuppa vedanud. Kui latern õhtul põlema läks, oli ka veidi elektrit. Söögitegemiseks oli mõnel muretsetud elektripliit, millega oli võimalik ka veidi tuba kütta. Hakkajamad poisid olid ehitanud tellistest ja raudtorudest ahjutaolisi moodustisi, mis andsid sooja ainult siis, kui tuli all oli. Enamik lapsi elas omapead ega teadnud oma vanematest midagi või kui ka teadsid, siis mingist vanemlikust hoolest polnud mõtet rääkida.

Näiteks üks poiss elas mitu kuud mahajäetud, usteta garaažis. Liinidel elanud täiskasvanud pidasid samasugust olemusvõitlust nagu lapsedki. Nii hakkasidki vaid annetuste toel tegutsenud Peeteli koguduse inimesed tegema paar korda nädalas toiduringe, et Kopli liinilaste korisevaid kõhtusid täita. Kuid mitte ainult.

Esimene rüblükute punt, keda tol märtsiööl kohati, oli tegelikult vaid jäämäe tipp. Lapsi, kes vajasis abi, oli liinidel parkümmend. Algas tänavatöö ning kiriku vabatahtlikud hakkasid koos välismaa sõpradega viima neile tekke-patju, riideid ja toitu.

Barakist kinostuudiosse

Nõukogude ajal asus Peeteli kirikus filmistuudio. Peeteli kasiin kirikusaal 1997. aastal. Foto: Erakogu

Mati Sinisaare sõnul oli algus raske ning silmitsi tuli seista paljude katsumustega. «Me saime aru, et ei pruugi hakkama saada, ja mida me ütleme neile lastele, kelle usalduse me olime võitnud, kui me enam ühel päeval ei tule. Mingil hetkel hakkasid lapsed ka küsima, et miks me neid kirikusse ei kutsu. Aga meil polnud neid ju kuskile viia. Meie kirik oli nõukogude ajal ümber ehitatud filmistuudioks, meil ei olnud samamoodi ei kööki, pesemisvõimalust ega korralikku tualetti ega raha, tingimused olid põhimõtteliselt sarnased nagu liinidel,» kõneleb Sinisaar.

Mehe sõnul toetusid nad aga Jumala Sõnale. «Matteuse evangeeliumis ütleb Jeesus, et mida te iganes olete teinud kellele tahes mu kõige pisematest vendadest, seda te olete teinud mulle. Ja selles ootuses ja lootuses, et ta meid selles väljakutses maha ei jäta, julgesime me siiski välja minna ning lapsi aitama hakata,» ütleb Sinisaar. «Kui võid, siis palun kirjuta kindlasti see sisse,» lisab ta.

Kuid julgust oli heategijatel palju vaja, sest Kopli barakkides ei elutsenud ju ainult lapsed, vaid ka hätta jäänud täiskasvanud. Nii on algusaastatest meenutada ka mõni ärevam lugu, kui näiteks õhtupimeduses kitsukeses maja koridoris abistajatele hoiatuseks nuga välja tõmmati. Kõik lõppes siiski hästi. «Tänu Jumalale,» ütleb Sinisaar.

Esimesel aastal, kui polnud veel mingit plaani, mida nende lastega edasi teha, hakati neid viima väljasõitudele loodusesse. Seda selleks, et tirida nad välja sellest koledast ja õõvastavast keskkonnast, millega nad seni olid harjunud; ja ega need käigud haisvatesse ja lagununud barakkidesse polnud ka abistajatele sugugi meeldivad. Nii juhtus tihti, et kolmekohalisse Ford Transitisse pakiti kamp lapsi, mitu kilo viinereid ning sõideti Tallinnast välja, näiteks mõne järve äärde grillima. Enamik lapsi polnud kunagi Tallinnast väljas käinud, mõni ehk polnud saanud kaugemale Kopli poolsaarestki. Just nendel väljasõitudeel lõkke ääres istudes oli võimalik lastega päriselt juttu vesta, saada teada, kes nad on, millest mõtlevad.

1997. aasta septembris tegi toonane koguduse õpetaja Avo Üprus ettepaneku võtta kasutusele kiriku teisel korrusel asuv tühjana seisev õpetaja korter ja remontida mõned ruumid, et saaks talvel lapsi sooja tuppa kutsuda. 1997. aasta detsembris avatigi Peeteli kirikusaali teisel korrusel päevakeskus, kus liinilastel oli võimalus sooja toitu saada ning turvalises keskkonnas mängida. Hiljem juba end ka sooja veega pesta. Vahel ootasid lapsed kiriku ees suitsu kimudes tunde, et sisse pääseda ja end kasvõi hetkekski veidigi paremini tunda.

Ent kui keskus õhtul kinni pandi, läksid lapsed tänavale tagasi. Ronisid nelja- viiekesi märdunud vatiteki alla ning püüdsid järjekordse külma öö üle elada.

Seinad puhtaks kruvikeerajatega

Roman B. kiriku koridoris 1999. aastal seintelt kaabitsaga vana õlivärvi eemaldamas. Foto: Erakogu

Kui kirik oli lastega juba poolteist aastat tegelenud, hakati otsima kohta, kus korraldada neile suvelaager. Ent kui kuuldi, kellega tulla tahetakse, jäi igal pool jutt lühikeseks. Lõpuks õnnestus siiski Orissaare valla abil leida koht tühjana seisvas Tumala mõisahoones. Laager kestis üle kuu aja, magati põrandal, valmistati koos lastega süüa, käidi matkamas ja omavaheline usaldus kasvas veelgi.

See väljasõit oli Mati Sinisaare sõnul murdepunkt, sest pärast seda, kui lapsed olid saanud kuu aega puhaste linade vahel magada, ei soovinud neist keegi enam tänavale tagasi. Oli selge, et ainult toidujagamisest ja toredatest väljasõitudest enam ei piisa ning lapsed tuleks kooli saada. Kuid selge oli ka see, et kooliskäimiseks vajasisid nad kohta, kus magada turvalist ööund. Esiti püüti osta Norra sõprade abil Tallinnas maja, millest lastele turvaline koht ehitada, ent see plaan ei õnnestunud. Jäi üle vaid räämas ja kõle kirik, mis vajab suurt remonti.

Peeteli kirik on ehitatud 1938. aastal. 1962 kirik suleti ja sinna ehitati Eesti telefilmi võttepaviljon ja filmistuudio. 1993. aastal tagastati küll hoone kogudusele, ent kirikut selles ära tunda oli raske. Appi tulid needsamad koduta lapsed, keda koguduseliikmed 1997. aasta märtsiööl kohanud olid. Esimeseks tööks sai kinnimüüritud kirikuakende avamine. Õigemini viie meetri kõrguste ja meetripaksuste telliskivimüüride lahtiraiumine. Noorim laps oli vaid üheteistkümneaastane, teised veidi vanemad. Väga suure panuse andis ka seesama kommuuniliider Nikolai, tänu kellele kõik alguse sai.

Kirik ise oli seest üle võõbatud paksu halli õlivärviga, mida poisid siis sentimeetri kaupa kruvikeerajatega maha kaapisid. Kokku läks selleks kaks ja pool aastat. Puhtaks tehti ka kelder. 400-ruutmeetrist betoonpõrandat süvendati 60 sentimeetrit, välja veeti 230 kuupmeetrit betooni ja prügi, ainsateks tööriistadeks kang, kirka, vasar ja labidas. Öösel magasid poisid sealsamas rõeskes kirikukeldris madratsitel. Põrandal loksus vesi, mis dreanaaži puudumise tõttu keldrisse imbus. Kuid lapsed ütlesid, et see on maailma parim koht, sest seal on turvaline. Need lapsed ei teadnud siis veel, et ehitavad kohta, mida saavad esimest korda elus nimetada koduks.

1999. aasta jaanuaris tulid esimesed lapsed elama kiriku teisel korrusel endistesse päevakeskuse ruumides avatud lastekodusse. Kord oli karm: keskusesse pääsemise esimeseks tingimuseks oli kooliskäimine, loobuda tuli suitsetamisest, liimi nuusutamisest, alkoholist ja narkootikumidest. Kirikus ei tohtinud mõistagi ka ropendada. Laste jaoks, kes olid aastaid tänaval elanud džungliseaduste järgi, oli see raske valik, kuid väga paljud otsustasid proovida. 2001. aasta aprillis avati kiriku soklikorrusel vastvalminud uued laste päevakeskuse ja turvakodu ruumid.

Kirik õpetas tööd tegema

«Siin loksus vesi põrandal, täna tehakse siin kodututele võileibu,» selgitab Sinisaar toimuvat, kui astume helekollaseks värvitud avarasse ja valgusküllasesse päevakeskusesse. Kohe lippab üks vene tüdruk ligi teda kallistama. Peeteli kiriku sotsiaalkeskus on kui üks suur perekond. Koos õpitakse, tehakse süüa. Köögist pliidi tagant lehvitab meile Katja. Ka Katja elas 23 aastat tagasi Kopli liinidel, kuid juba kümme aastat töötab ta Peetelis ja teeb täna abi vajavatele lastele süüa.

Selle maja seinad on näinud traagilisi lugusid. On lapsi, keda on väärkoheldud, kodust välja aetud. Kaks last on leitud soojatrassist. Nad on olnud näljas,

külmunud, meelemürkidest sõltuvusest; lastel on olnud raskeid haigusi ning kõikvõimalikke delikaatseid probleeme. «Aga ega siis ükski laps ei ole halb, keskkond, kust nad tulevad, on olnud halb,» ütleb Sinisaar. Ning selle kiriku ukсед on lastele päeval alati avatud. Nad võivad tulla ja minna, millal tahavad, sealt ei pea põgenema, nagu väga paljud ehk minevikus harjunud on. 24 aasta jooksul on Peeteli kiriku sotsiaalkeskusest toetust saanud üle 250 lapse.

Peeteli kiriku soklikorrus 1.apr 2001. Uue tänavalaste päevakeskuse ja turvakodu avamine. FOTO: Foto: Erakogu

Sinisaar räägib kõige uskumatumaid lugusid, ta teab peaaegu iga Peetelist läbi käinud lapse elusaatust. Väga paljud lapsed on kirikust saanud abiga suutnud keerata elus uue lehekülje. «Lapsed on öelnud, et me õpetasime nad tööd tegema,» ütleb Sinisaar. Nii on neist saanud tublid lapsevanemad, müüjad, ehitajad, juuksurid ja paljude teiste vajalike ametite esindajad. Ka firmajuhiks on tänu kirikust saadud toetusele sirgutud. Laste lugusid jutustades eelistab Sinisaar peategelased ajakirjanduses anonüümseks jätta ning ta ei taha, et lapsi hakataks sildistama, sest keegi neist ei ole olnud oma olukorras ise süüdi. Kuid on ka neid, keda meie hulgas täna enam ei ole, sest mitte kõiki ei ole suudetud aidata. «Aga nad polnud mitte millegi poolest halvemad kui need, kellel on täna töö ja perekond. Abi ei jõudnud nendeni lihtsalt õigel ajal,» ütleb Sinisaar.

Aga Sinisaarel on ka hea uudis. «Tänavatel enam lapsi ei ole,» ütleb ta. Tegelikult on see nii juba ammu. Klassikalises mõttes tänavalt leiti lapsi Sinisaare sõnul veel selle sajandi algusaastatel, ent muresid on lastel ka täna palju ja abi vajavad nad endiselt. Lapsi ja noori on keskusesse suunanud nii õpetajad, lastekaitsetöötajad, laste lähedased kui ka hoolivad linnakodanikud. Lapsi on Peeteli kirikus praegu väga erinevatel põhjustel. Kuskile pole kadunud koolikiusamine, juurde on tulnud nutisõltuvusest tingitud keskendumisraskused ning sellest tekkinud probleemid koolis ja perekonnas.

Vahel paluvad abi üksikvanemad, kellel pole töö tõttu võimalik oma lapsele piisavalt tähelepanu ning toetust pakkuda. Palju on lapsi, kelle koduseks keeleks on vene keel ja nad käivad Eesti koolis, kuid nende vanemad ei oska sõnagi eesti keelt. Peetelis saavad nad abi koolitükkidega. «Kui inimene pöördub meie poole abipalvega, siis püüame teda aidata ega süüdistada vanemaid. Me ei võta vanemate vastutust enda peale, vaid toetame nii last kui tema perekonda,» ütleb Sinisaar. «Aga laste lood on endiselt vahel väga karmid, kuid kõigest ei saa ega taha rääkida,» lisab ta.

*Nimed muudetud**

Mõned Peeteli-laste elusaatused

Inna* oli esimeste laste hulgas, kelle aitamist Peetelis 1997. aastal alustati. Kui avati lastekodu, tuli ta Peetelisse elama ja hakkas koolis käima. Täna on ta hea ema oma kolmele lapsele, kellest kõige vanem on lõpetanud juba põhikooli.

Kui kohtuti **Valeriga***, elas ta koos teiste lastega Kopli liinidel. Ta teadis väga hästi, mida tähendavad tühi kõht ja külm tuba ning ka suitsetamine ja liimi nuusutamine. Kui avati lastekodu, tuli ta Peetelisse elama ja alustas siit kaheksa-aastaselt kooliteed. Täna käib Valeri tööol, on läbinud ajateenistuse Eesti kaitseväes ja on hea abikaasa ja isa.

Jegor* oli sattunud halba sõpruskonda ning ka tema koolitee oli katkenud. Jegoril on väga hea ema, kes püüdis oma poega igati aidata, aga kahjuks see ei õnnestunud. Tal oli alguses raske mõista, miks tema poeg soovib kirikusse elama minna, aga hiljem ta nõustus sellega. Pärast Peetelisse elama asumist lõpetas Jegor tervist kahjustavate ainete tarvitamise ning alustas uuesti kooliteed. Täna on ta hinnatud töömees ning väga hea abikaasa oma naisele ja isa oma kahele lapsele. Jegori ema on hiljem öelnud, et poja otsus Peetelisse elama tulla oli väga õige, kuigi alguses oli tal emana raske seda mõista. Tal on oma poja pere üle hea meel ja nende omavahelised suhted on väga head.

Kui **Nikolaiga*** 1997. aastal Kopli liinidel kohtuti, oli ta 15-aastane. Kahjuks oli tema koolitee katkenud juba mitu aastat varem ja uuesti ta seda enam ei alustanud. Nikolai oli heatahtlik ja abivalmis noormees ja ta oli väga suureks abiks nii kiriku kui ka laste eluruumide remondiks ettevalmistamisel. Täisealiseks saades proovis mitu korda tööd leida, kuid ilma kindla elukohata ja puuduliku haridusega oli see väga raske. Toetussüsteeme temasuguste noorte aitamiseks siis ei olnud, hiljem tulid juba mitmesugused õigusrikkumised. Nikolai haridustee pikkuseks jäi viis klassi ja tema elutee lõppes 28-aastaselt.

Ka **Peeter*** oli nende laste hulgas, kelle aitamist Peeteli kirik Kopli liinidel 1997. aastal alustas. Kohtumise hetkel oli ta 12-aastane ning tema koolitee oli katkenud paar aastat varem. Uuesti ta seda ei alustanud. Ehkki kirik pakkus küll võimalust Peetelisse elama minna, ei olnud ta valmis lastekodus kehtivatest reeglitest ja kokkulepetest kinni pidama. Hiljem sattus ta kuritegelikule teele ja viibis korduvalt vanglas. 2013. aastal leiti ta surnuna ühest mahajäetud majast Kopli liinidel, surma põhjuseks narkootiliste ainete üledoos.

Nimed muudetud*

Tänaval enam lapsi ei ole

Tänavalt leiti abi vajavaid lapsi veel umbes 2000. aastate keskpaigani. Enamik Peeteli kirikust toetust saanud lastest on täiskasvanuks saades remontinud meist kellegi autot või korterit, teenindanud meid kaubanduskeskustes, kohvikutes, arvuti- ja juuksurialongides, taksot juhtides või töötavad teistes väga vajalikes ametites. Mati Sinisaare sõnul on kõige olulisem aga see, et nende abi saanud laste oma lapsed kasvavad täna turvalistes kodudes, kus neid toetatakse ja armastatakse. «Paljudel juhtudel on päevakeskusest saadav toetus või keskus elamine aidanud vältida lapse perest eraldamist. On lapsi, kellele Peeteli kiriku sotsiaalkeskus on olnud vaheetapp enne asenduskodusse või uude perre elama asumist,» ütles Sinisaar.

Kuid see, et Kopli liinidel rüblikud enam ilma hooleta ringi ei jookse, ei tähenda kaugeltki seda, et töö Peetelis võiks otsa saada. Peeteli kiriku sotsiaalkeskus töötab endiselt 24/7. Kui perel või lapsel on tõsine probleem, siis saavad nad sellest kohe rääkida, ning muresid on igasuguseid.

Sinisaare sõnul on ka lapsed ise toonud keskusesse oma hätta sattunud kaaslasi, rääkimata sellest, et abi on tulnud paluma ka lapsed isiklikult. «Turvalises õpi- ja elukeskkonnas viibides tunnevad lapsed ennast eakaaslaste hulgas vähem tõrjutuna, see aga vähendab omakorda koolikiusamist ning

õpetajatel on klassis lihtsam õppetööd korraldada,» selgitas Sinisaar. Ta rõhutas, et lapsi, kes vajavad abi, ei tohi kuidagi sildistada.

«Oleme aastate jooksul korduvalt kogunud, et keerulisse olukorda võivad sattuda ka täiesti tavaliste ja majanduslikult toimetulevate perede lapsed,» rääkis ta. Ning selleks on välja töötatud mitmeid võimalusi, mida lapsed tänasel päeval vajavad: viiel päeval nädalas töötab päevakeskus, kus pakutakse lastele süüa, õpiabi, aidatakse riiete ja ravimitega, samuti saavad lapsed tegeleda oma huvialadega. Kui abist päevakeskuses väheks jääb, töötab Peetelis ka ööpäev ringi õpilas- ja noortekodu, mida näiteks koroonapandeemiast tingitud distantsõppe tõttu mitmed lapsed kasutanud on. Suvel ja talvel korraldatakse lastele laagreid ning kultuuri- ja spordiüritusi. Neid viise ja võimalusi võib Sinisaar nimetama jäädagi. «Oleme tänulikud kõikide inimeste eest, kes on meid aidanud ning meie tegevust toetanud. Meie väikeses riigis on iga laps ja tema elu väga väärtuslik,» lisas Peeteli sotsiaalkeskuse direktor Sinisaar.